

САЗВЕЖЂЕ ВУК – ИКОНОГРАФСКИ ПРИКАЗ ОД МИТОЛОГИЈЕ ДО ФОЛКЛОРА

мр ГОРДАНА М. КОСТИЋ

Филозофски факултет, Београд
E-mail: gkostic@f.bg.ac.rs

Резиме: У овом прилогу реч је о мање познатом сазвежђу јужног неба, сазвежђу Вук, који у основи мита има причу о настанку вукодлака, фолклорног предања који се, у скоро непромењеном облику, сачувало до данас. Иако је иконографски приказ сазвежђа Вука Кентаур који приноси прободену звер према олтару (сазвежђе Олтар/Ага), мит се односи на Ликаона, појаву ликантропије, потом фолклорног вукодлака, која све заједно има дубоку симболику и архетипско сећање на постојање другачијег положаја сазвежђа на небу од 4. до 2. миленијума., када је сазвежђе Вук било видљиво на северном небу.

Кључне речи: сазвежђе Вук, мит о Ликаону, ликантропија, вукодлак, фолклор, звезда Тубан

1. УВОД

У стара времена, због неразумевања природе, људи су били повезани са божанским и магијским катастрофама, природним појавама, биљкама и животињама. Све је приписивано правој, видљивој природи богова. У процесу развоја цивилизације, човечанство је сазрело. Временом су научници и природњаци открили узроке земљотреса, објаснили механизме кишних облака и схватили природне процесе помрачења месеца и сунца. Друштво је престало да даје божанска и магична својства представницима биљног и животињског света. Због развоја технологије и науке, митолошка веровања је требало потпуно избрисати из људског памћења, а табуи и обреди да нестану из друштвених норми.

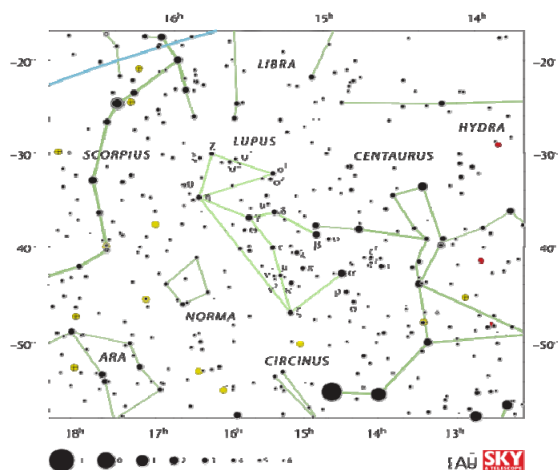
Данас се чини да је магични приказ ствари, биљака и животиња потпуно нестао из друштва, али то није тако. Многи предмети, присутни у свакодневном животу људи у претходним вековима, не постоје у постојању модерног лаика. Фолклорне мистике и магије, које су у древно доба

окруживале било коју животињу, па и човека, у модерном свету обухвата мали број људи. Вук, који је раније био цењен као гласник богова из словенских и германских племена, припада оним ретким животињама, чије је право на комуникацију са другим светом признато у 21. веку.

Митови, везани за сазвежђа, помажу нам да протумачимо значење њихових имена. Из њих произилази магијско тумачење древног човека нечега што не разуме, а што кроз векове прераста у фолклорно предање. А све почиње од звезда.

2. САЗВЕЖЂЕ ВУК

Сазвежђе Вук (Слика 1.) је једно од 88 сазвежђа, на која је подељено ноћно небо. Вук је 46. сазвежђе, заузима површину од 334 квадратна степена и налази се у трећем квадранту јужне хемисфере (SKZ). Може се видети на географским ширинама између $+35^\circ$ и -90° . Суседна сазвежђа су Кентаур, Цирцинус, Хидра, Вага, Норма (Лењир) и Шкорпион. Вук припада великој породици сазвежђа *Херкулес*. Сазвежђе Вук (Lupus) је дом неколико занимљивих звезда и објеката дубоког неба. Ту спадају историјски остатак супернове SH 1006, глобуларни скупови HGS 5824 и HGS 5986 и маглина мрежњаче (IS 4406). У оквиру сазвежђа постоји 9 звезда које су главне, а 74 звезде се могу видети голим оком током ведрога ноћног неба. (видети: <https://sr.wikipedia.org> > sr-ec > Вук_(сазвежђе)). Једно је од изворних сазвежђа (48), које помиње древни грчко-египатски астроном Птоломеј (лат. Claudius Ptolemaeus, грч. *Κλαύδιος Πτολεμαῖος* - између 90. и 168. године н.е.) у свом чувеном делу *Almagest*, математичком и астрономском трактату (у оквиру којег је представио геоцентрични модел Сунчевог система). Птоломеј је унео сазвежђе Вук на Алмагестовој листи под именом "звер". Звезде овог скупа су некада биле део сазвежђа Кентаура. Још је раније старогрчки астроном Хипарх (грч. *Ἱππάρχος*; око 170 — око 125. пне) одвојио сазвежђе Вук од Кентаура и назвао га „Звер“ (Therion). Међутим, Птоломејев рад је преведен на латински језик тек у 16. веку и тада су коначно идентификовали сазвежђе под тим именом -Lupus. (видети: <https://sodiummedia.com> > 3983447-constellation-wolf)

Слика 1: Сазвежђе Вук, преузето са Википедије IAU and Sky & Telescope magazine (Roger Sinnott & Rick Fienberg).

Вук је сазвежђе јужне хемисфере, тако да га може видети посматрач који се налази у овом одређеном региону планете. Добро време за посматрање пада у мају и јасно је видљив јужно од 35. паралеле. Најсјајнија звезда у сазвежђу је Мужјак -Алфа Лупи, са привидном магнитудом 2,30.

(о другим звездама овог сазвежђа видети: <https://sr.wikipedia.org> > sr-el > Вук_сазвежђе)

3. МИТОЛОГИЈА САЗВЕЖЂА ВУК

У митологији везаној за сазвежђе Вук помињу се људи бакарног доба, који нису чували стоку и обрађивали земљиште, него су се уништавали у крвавим ратовима. Нису поштовали ни богове. Због тога Зевс није волео људе и одлучио је да их казни. Пре свега, његов бес је пао на аркадијског владара Ликаона (Ovidије, *Metamorfoze*, I, 196–239; Pausaniја, *Opis Helade*, VIII, 2, 3, 6), који је владао у Ликасуру. Зевс, под маском обичног смртника, одлучио је да га посети. Пре тога, послао је знак људима тог места у виду грома, па су људи почели да исказују почаст. Једини који није клечао пред Зевсом је био Ликаон. Понос краља помутио је његов ум, а онда је одлучио да провери да ли је Зевс заиста бог. Владар је заклао једног од својих робова, пекао један део тела, кувао још један, и предао га Зевсу. Ликаон је предпоставио да, ако је новајлија бог, он мора да зна да је храна направљена од људског меса и да не би смео да је једе. Зевс је био ужасно љут. Муње су блеснуле у рукама громовника. Ликаонова палата претворена је у гомилу пепела, а њега самог Зевс је претворио у вука и оставио на небо у облику Звери у сазвежђу Олтар. (Sreјović & Cermanović-Kuzmanović 1989, s.v. *Likaon*) (Слика бр.2)

Слика 2: Зевс претвара Ликаона у вука - бакропис, Virgil Solis, (1514-1562), Johann Postius von Gemersheim, Frankfurt, 1563. Преузето са Википедије.

Сазвежђе Вук је било познато као «звер» све до 16. века, када се реч погрешно преводи као вук, односно *ferra lupus* - „дивљи вук“. Стари Грци и Птоломеј су о том сазвежђу мислили само као о генеричкој дивљој животињи, коју је Кентаур одводио на олтар као жртву. (Слика 3.) Олтар (лат. *Ara*) је, такође, једно од 88 савремених и 48 оригиналних Птоломејевих сазвежђа. По грчкој митологији сазвежђе Олтар представља први олтар који су киклопи саградили боговима и на коме су затим богови положили заклетву непосредно пред борбу са титанима. По другој верзији, у питању је олтар на коме је Ликаон жртвовао свог сина Никтима, кога је потом послужио Зевсу. Згрожен таквим поступком, Зевс је убио муњом Ликаона и његових педесет синова, а на небо поставио олтар и Ликаона у облику сазвежђа Вук. (Ebertin & Hoffman, 1971: 68-69) То је покренуло причу да се човек, претворен у вука, приказује на свакој годишњој жртви Зевсу Ликеју - Луперкалу. Одатле потиче појам ликантропија (гр. *Lukos* „вук“ + *anthropos* „човек“). Ликантропи су људи који могу да поприме облик вукова. Оваква врста мита је постала подлога у наредним вековима, за фолклорно представљање „вукодлака“.

Слика 3: Грци су га звали *Therion*, а Римљани *Bestia*, што значи једноставно „звер“. Представља дивљу звер набијену на колац коју носи Кентаур, како би је жртвовао на олтару. Иконографски приказ преузет са Википедије (AstroRiznica.com).

О вукодлацима говоре све културе, а сконцентрисане су углавном у земљама северне и западне Европе, као и Русије. У Египту, деловима северне Африке и Блиског истока проналазимо приче о врачевима који се могу преобразити у шакала. Херодот (грчки: Ἡρόδοτος Ἀλικαρνασσεύς, 484. – 425. пре .н.е.) записао је да се Неурими једном годишње претварају у вукове, што је тумачено као празновање. Неури су највероватније били трачко племе у Трансилванији (негде у данашњем Поднепровљу), а легенде о тамошњим вукодлацима имају доста дубоке корене. (Herodot, 2000: 367) Ликаион је такође планина у Аркадији, свето месо посвећено Зевсу Ликеју (епитет *Ликаиос*, „вук-Зевс), а такође и место на коме се родио и одрастао сам Ликаон. Зевсов олтар на планини састојао се од велике гомиле пепела са потпорним зидом, које је потом постало место атлетских игара и архаичног фестивала, одржаваних сваке четврте године (*Ликаиа*). (видети: [https://en.wikipedia.org/wiki/Lycaon_\(Arcadia\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Lycaon_(Arcadia)))

Према Платону (*Држава*, 156, 189), одређени клан би се окупио на истоименој планини, да би на девет година принео жртву Зевсу Ликејском, а један залагај изнутрице људи био би помешан са животињским. За онога ко је јео људско месо, речено је да се претвара у вука, а могао је да поврати људски облик, само ако поново не једе месо наредних девет година. Аполон је такође имао архаични облик вука (Аполон Ликејски), а био је обожаван и у Атини, у ликеиону, односно Лицеуму. За легендарног законодавца Спарте, Ликурга, сматрало се да његово име значи „онај који ствара дела вука“. Међу реформама које се приписују Ликургу су замена гвозденог новца за златни и сребрни ковани новац. Извесни Дамарх – борац и славни атлета из Аркадије,

који је победио на Олимпијским играма 400. године пре.н.е., сматрало се да је одрастао у вучјем чопору, да је могао да се преобрази у вука, а по вештини и снази нико му није био раван.

Римски књижник Гај Петроније у сатиричном роману „Сатирикон“, у поглављу „Тималхионова гозба“, бележи натприродну причу о вукодлаку, односно о извесном војнику Никиросу који је путовао са познаником. На том путовању су застали код гробља, где се његов познаник претворио у вука, стргавши одећу са себе. Прича завршава тако што је нечији слуга забио копље и задао смртоносну рану тој звери. (*Сатирикон*, 156) Вергилије у Еклогама (Буколике) забележио је пастирску песму, која говори о промени Моериса у обличје вука помоћу коришћења одређених биљака. (*Еклоге*, 56)

Фенрисулфр (Фенрис или Фенрир) је био старонордијски бог вук. Према *Едди* (колекцији епских песама, које описују ликове и догађаје из нордијске митологије, а које су записане тек 1240. године), у једној фази богови су одлучили да окују Фенрисулфра, али звер је кидала сваки ланац који су му ставили и била поново слободна. «Фенрис-вук» напада широм отворених уста; сматрало се да *«горња вилица сеже до неба, док је доња вилица на земљи»*. (Слика 4.) Легенда завршава пророчанством да ће се на крају света, у Рагнароку десити сукоб богова, а вук коначно ослободити и удружити снаге са непријатељима богова, а потом ће прождрати и самог Одина. (Lindow, 2002: 11—12).

Са вуковима се везују и нека тајна друштва северноамеричких Инијанаца. У старим индијанским племенима (Чироки) месец без одсјаја се називао „вучијим месецом“, чији појам је везан за мистериозни астрономски догађај, где је месец мрачнији у периоду еклипсе (помрачење). Сматрало се да тада врачеве добијају обличје вука. (видети: <http://www.native-languages.org/chokeee-legends.html>)

Слика 4: Вукодлак у средњовековној исландској литератури. Приказ преузет са Википедије.

4. ФОЛКОЛОРНА ПРЕДАЊА О ВУКОДЛАЦИМА

У средњовековној хришћанској астрономији слика Кентаура који пробија копљем вука постала је „Аврам са Исаком“. Аврам је спремао да жртвује свог сина Исака на олтару, пошто је тада важећи верски закон захтевао да се «прворођени син жртвује Богу». «Тада Аврахам подиже очи и погледа, а тамо иза њега био је ован (Aries) ухваћен у густошћу роговима.» Тако је Аврахам отишао и узео овна и понудио га за жртву паљеницу уместо сина. [*Ген. 22: 10-13*] Ово би се могло тумачити двојачко: с једне стране вук - Исак, који представља Кентаурову жртву, односно Аврахамову, с друге стране.

Хришћански вукодлак – свети Кристофер (Слика 5.) био је најтајанственији од свих светаца. По предању имао је псећу или вучју главу, и као такав се приказује. У црквеној литератури постоји много референци о животу овог необичног свеца са псећом (вучјом) главом. Према њиховим речима, свети Кристофер је изгледао тако застрашујуће, да је римски цар Деције Трајан, који је владао око 250. година н.е., пао са престола од страха кад га је видео. Постоје различите верзије како је Кристофер постао светац. У то време био је ратник и пљашкаш гиганстог раста, страх и трепет за целу Палестину. Кристофер је рекао да би пристао да служи ономе ко је страшнији и моћнији од њега. Тада је схватио да нема никога страшнијег од ђавола и одлучио је да му се приклони. Међутим, сазнавши да се ђаво боји Исуса и бежи од знака крста, напустио га је и постао ревосни Божји слуга, преобративши многе људе у хришћанство. Према другој верзији, Кристофер је пристао да пренесе Христа преко реке, али је схватио да је терет све тежи и да носи на леђима дете, односно Христа младенца. Тада је Христ рекао да сноси сав терет света, што је Кристофера уверило да на свету нема моћнијег. Покушавајући да покрсти становништво Ликије, Кристофер је наишао на жесток отпор и умро, због чега га је хришћанска црква прогласила за великомученика. Место где је рођен звало се *Marmatae* које се некад налазило у земљи Кананаца. Према предању, јео је људско месо, док се није преобратио у хришћана. (White, 1991: 56-58)

По средњовековном летописцу Павао Ђакону, германско племе Лангобарда, познатих по крсташким ратовима, имало је пријатељске односе са циноцефалима (људима са псећом, односно вучјом главом). Кажу да су, убијајући, похлепно падали на ране својих непријатеља и пили крв. Што се тиче легенде о циноцефалима, сматрало се да су то деца Амазонки, чији су очеви били нека непозната чудовишта, која су живела на северу. Такође је апостол Андеј посетио североисток Пакистана и тамо упознао људе необичног, застрашујућег изгледа, попут паса мастифа. Наводно су такав изглед постизали резањем образа, изоштраванњем зуба и ушију (Bartlett, 2008:81).

Слика 5: Хагиографска икона св. Христофора (10.век). Преузето са Википедије.

У причама из раног средњег века северне и западне Европе, велики витез би се случајно претворио у вука, користећи магични украс, најчешће прстен, који би му дала неверна драга, а зарад неверства. Редовник Гералд Велшки, 1185. г. записује једно од најстаријих предања о вукодлацима које потиче из Ирске. Говори о светом човеку који је у шумама Осорије легао уз ватру, а у круг обасјан пламеном ушао је „голем“ који му се обратио и рекао да он заправо није вук, него човек у вучјем обличју. Био је припадник клана Алтан, којег је проклео св. Нетан. Сваких седам година два припадника клана преображавају се у вукодлака, као што су он и његова супруга, али њу је ранио ловац, те је на самрти. Зато је вук хтео да редовник дође и удели јој посмртну помаст. Редовник је пошао до пећине где је лежала вучица, пререзао вучју кожу и угледао старију жену. На тај начин ју је одрешио од греха и она је умрла у миру. Чин преображења изазван је увек предметима са магичним својствима. Католички свештеници су те магичне моћи повезивали са Сотоном, који сваког човека ставља у искушење како би га претворио у звер. На тај начин се међу народом проширило веровање да су вукодлаци зли и повезани са врачањем (Види: <https://www.britannica.com/art/werewolf>). У делу “Malleus maleficarum” („Маљ за вештице“, 1484.) забележено је да су се вештице често претварале у вука, са намером да заведу пристојне људе, а како би служиле Сотони. (Слика 6.)

Слика 6: “Псоглав”, Нирнбершка хроника, 1493. Преузето са Википедије.

Исландска предања говоре о једном од најславнијих злих чаробњака Gottskalku Nikulassonu Окрутном, који је био бискуп Hólara на северу Исланда у 15-16 веку. Славну бискупију претворио је у јазбину злих чаробњака, те је редовнике подучавао црној магији и претварао у вукодлаке. Сматра се да је написао књигу црне магије - „Књигу од црвене коже“, у којој су записани уроци, где људи могу да се претварају у вукове. Након његове смрти, бискупија је спаљена до темеља. (Lindow, 2002:17)

Један од записаних случајева догодио се у Бургундији (16. век), у Француској. Цела породица Grandillion је ухапшена под сумњом да су вештице и вукодлаци. Хапшење је издато по наредби судије Henri Voguet, познатог ловца на вештице, који је био убеђен у постојање вукодлака. Када су их затворили у тамницу, приметили су да цела породица пузи по поду и комуницира режањем. Сви су проглашени кривим, а потом погубљени и спаљени (видети: <http://www.loups-garou.fr/>). Питер Стуб (Peter Stubbe) је у Немачкој (16. век) био проглашен за вукодлака, у којег се наводно претвара помоћу чаробног појаса, који је добио од самог Ђавола. Оптужен је за убиство свог сина, а такође и деце и трудница. Мучен је и спаљен на ломачи. (Ashliman, 1997:77) (Слика 7.)

Слика 7: „The execution of Peter Stubbe“, Lukas Mayer, 1589. године.
Преузето са Википедије.

Пример женских вукодлака помиње се у француском градићу Vaudu-у, почетком 17. века. Забележена су и њина имена - Susanne Prevost, Michée Bauloz и Jeanne de la Pierre. Говорило се да им је Ђаво дао посебну крему, начињену од чудних састојака, као што је сало обешеног човека и дечја крв, које би утрљале у тело и тако постале вучице. Вођа им је била Susanne Prevost. Друге две су биле оптужене за отмицу детета, које су појеле, а Susanne Prevost је оптужена и за убиство. Нема записа шта се тачно десило са тим женама, али су највероватније спаљене на ломачи. (видети: <http://www.loups-garou.fr/>)

Једна од прича о вукодлацима долази из Немачке и говори о вуку у људској одори, којег су грађани ловили по улицама и на крају обесили. У 17. веку град Anspach (данашњи Ansbach) у Баварској имао је опаког градоначелника, од којег су грађани страховали. Убрзо након његове смрти, огромни вук је почео убијати људе и прождирати стоку. Због опаке нарави те звери и угледа нападнутих обитељи, људи су помислили да је тај вук осветнички дух покојног градоначелника, који чини злодела онима које презире. Људи су убили тог вука, оденули га у одећу боје меса, ставили му перику и браду, те парадирани улицама града. Затим су га јавно обесили као упозорење свима. (Ashliman, 1997:80) (Слика 8.)

Слика 8: „Вукодлак“, дрвена резбарија, 1722. Преузето са Википедије.

Што се тиче арабљанских представа и идеја о сазвежђима, јако је важно рећи да они нису добијали фигуре сазвежђа повезујући имагинарним линијама сјајне тачкице на небу. Фигуре на арабљанској небеској сфери нису биле мапе, већ више слободне слике које су заузимале одређену територију и укључивале одређене звезде. То су биле или огормне фигуре које су заузимале по неколико данашњих сазвежђа, или појединачно посмартане звезде, или групице звезда. Сазвежђе Вук (Дивља звер) и Кентаур су Арабљани посматрали као једно и називали гроздом или граном пуном датула или грожђа (*al-shamarih*), јер густина звезда подсећала је на то. (Стругаревић, 2016: 181)

5. ВУКОДЛАЦИ У ПОПУЛАРНОЈ КУЛТУРИ

Након образложења фолклорне матрице веровања у вукодлака, у популарној култури су као феномени Другости заузели своје имагинарно повлашћено место. Примери у литератури укључују матрице фолклорних прича, предања и легенди, сага, бајки, те фантастичну, готску и хорор литературу. Такве приче су често симболичне и алегоричне. Три иконе модерног хорора чине Фанкенштајн, гроф Дракула и *Wolfman*, све три настале у 19. веку.

Приче о вукодлацима су изразито разнолик жанр који вуку корене из антике и фолклора, углавном из средњег века. Вукодлак је приказиван као сотонско чудовиште са жељом за људским месом. Почињу да се публикују бројни романи на ту тему: Рејнолсов (*G. W. M. Reynolds*) роман „*Wagner the Wehr-Wolf*“ из 1847. године, затим „*The Man-Wolf*“ из 1831. године, од Леч Ричија (*Leitch Ritchie*), као и „*The Wolf Leader*“ из 1857. године, од Александра Диме (*Alexandre Dumas*). Једна од водећих француских писаца је била Катрин (*Erckmann-Chatrian*) и њен роман „*Hugues-le-Loup* „ из 1869. године је достигао невероватну популарност. Браћа Грим (нем. *Brüder*

Grimm), Јакоб и Вилхелм, постали су славни по објављивању збирки немачких бајки, (нем. *Kinder- und Hausmärchen* - „Дечје и породичне приче“) из 1812. године. Вук у бајци „Црвенкапа“ је управо визуелно и садржајно представљан као вукодлак. (Слика 9.)

Слика 9: *Црвенкапа*, бајка браће Грим (прва половина 19. века). Слика преузета са Википедије.

У новије време вукодлак је експонент човечанства који се повезује са природом, те је његов приказ у неким круговима попримио поприлично саосећајан облик. Док су у романима вукодлаци описани као потпуни вукови и могли видети само ноћу, у филму су више антропоморфни који могу да ходају на стражњим ногама и по дневном светлу. (Слика 10.) Изузетно популаран модерни поджанр заснива се на причама о вукодлацима као засебној врсти или раси. У неким другим случајевима то су људи који користе магију и намерно се трансформишу у вукове када желе. У таквим приказима вукодлака, ликантропија је или наследно стање, или болест, која се преноси угризом другог вукодлака. Углавном су модерни вукодлаци рањиви само на сребрне предмете, тако да додир узрокује болне опекотине. Још увек је мален број филмова о вукодлацима изван жанра хорора, зато што се споро усвајају трендови у литератури. У музици популарне културе, најпознатији пример је спот песме „Thriller“ (1982) Мајкла Џексона. (Fiske, 2001:46)

Слика 10: Модерна представа вукодлака, кадар из филма. Преузето са Википедије.

Вукодлаци, као митска створења, једна су од најстаријих легенди о људским чудовиштима у светској историји. О стварном извору легенде може се само нагађати. Па ипак, древни људи су се побринули да мит и фолклор о њима буде очуван до данашњих дана. Такође су познати као ликантропи, где се јединствено тело вукодлака може лако трансформисати, дајући предност слици вука. Историја вукодлака настала је независно у свакој географској регији, проширивши се готово на сва подручја планете. Вукодлаци тако постају митолошка или народна раса људи са магичном способношћу претварања у вука. Митови, везани за сазвежђа, помажу нам, такође, где да тражимо наговештаје порекла овог митског створења. Јер, све опет почиње од звезда.

6. ЗВЕЗДА ТУБАН ИЗ САЗВЕЖЂА ЗМАЈА

Када се гледа општа прецесија, лако се може израчунати раздобље времена у којем Земљина оса обиђе прецесијску купу, а пролећна тачка пуни круг по небеском екватору. Ако помак у једној години износи $50,25''$, тада је за помак од 360° потребно 25. 800 година. То је такозвана Платонова година. У том раздобљу небески пол опише кружницу међу звездама. Стога ће данашњу Северњачу (α Малог медведа) замењивати друге звезде. Од времена када су астрономи именовали сазвежђа и установили Земљину прецесију, пролећна тачка се помакла из сазвежђа Овна у сазвежђе Риба, а тако су се у суседно сазвежђе помакло и остале главне тачке еклиптике. Знакови тих тачака остали су, међутим, исти као што су и били. С помаком

пролећне тачке највише је повезана и промена звезданих ректасцензија, док је промена деклинација много мања.

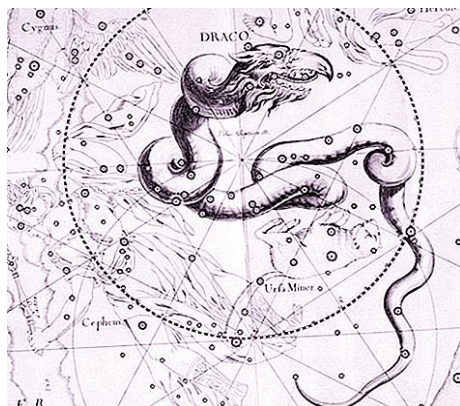
Пре 5000 година звезда северног пола је била Тубан, бинара звезда у сазвежђу Змаја (α Драконис, скраћено α Dra). Данас је релативно неупадљива звезда на ноћном небу северне хемисфере. Тубан (алфа Змаја, базилиск) је са магнитудом 3,56 тек осма звезда у сазвежђу Змаја по сјајности.

(види:https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiixdTqivTWAhUGPuwKHeySAUkQFjACegQIAxA&url=http%3A%2F%2Fstatic.astronomija.org.rs%2Fdubokisvemir%2Fgalaksija%2Fzvezde%2FPolaris%2FPolaris.htm&usg=AOvVaw3CbInI_1u1tATpZR8xP_Xa)

Међутим, историјски је значајна као звезда северног пола, што је и била од 4. до 2. миленијума пре нове ере. У време старих Египћана, око 2700. пне., Тубан је био поларна звезда. Да би се одредила звезда Тубан, вавилонски и египатски астрономи су посматрали сазвежђе Змај. (Слика 11.) Када би Змај зашао за хоризонт, поларну звезду Тубан је показивало сазвежђе Вук, које се тада налазило у непосредној близини Северног пола, а које је било највидљивије из велике породице сазвежђа *Херкулес*. Ако прва пирамида, односно краљевска гробница, датира од 2650. године пре н.е. и позната је као Цосерова пирамида, а Кеопсова, Кефренова и Микеринова пирамида од 2325. године пре н.е. (трећа динасија Фараона), онда се лако може одредити промена поларне звезде, јер су поменуте пирамиде позициониране према сазвежђу Орион, са звездом Северњачом као маркером.

О овом сазвежђу се скоро и заборавило, све док се није појавио детаљан опис из 1603. године у чувеном делу немачког астронома Јохана Бајера (Johann Bayer, 1572-1625) - „Уранометрија”. (види:[https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiixdTqivTWAhUGPuwKHeySAUkQFjAAegQIAhAD&url=https%3A%2F%2Fsr.wikipedia.org%2Fsrel%2F%25D0%2597%25D0%25BC%25D0%25B0%25D1%2598_\(%25D1%2581%25D0%25B0%25D0%25B7%25D0%25B2%25D0%25B5%25D0%25B6%25D1%2592%25D0%25B5\)&usg=AOvVaw3uFTbu8AazGEfVYDINRz5X](https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiixdTqivTWAhUGPuwKHeySAUkQFjAAegQIAhAD&url=https%3A%2F%2Fsr.wikipedia.org%2Fsrel%2F%25D0%2597%25D0%25BC%25D0%25B0%25D1%2598_(%25D1%2581%25D0%25B0%25D0%25B7%25D0%25B2%25D0%25B5%25D0%25B6%25D1%2592%25D0%25B5)&usg=AOvVaw3uFTbu8AazGEfVYDINRz5X))

Змај се појављује у многим митовима, легендама и традицијама древних цивилизација. Вавилонски бог Мардук створио је великог змаја, чија се глава поклапала са северном хемисфером, док је јужна представљала реп. Змај је са сваке стране носио по шест сазвежђа, чувајући свемир и правила његовог устројства. Према другој легенди, сазвежђе дугује своје формирање ратничкој богињи Атине, која је змаја бацила у небо током битке олимпијских богова са моћним Титанима. Међутим, у коју сврху је животиња постављена на небо, мит ћути. Према популарној верзији, грозног змаја, који је чувао рајски врт златних јабука Хесперида, убио је сам Херкул. (Ebertin & Hoffman, 1971:107)

Слика 11: Сазвежђе Змај (Драко). Приказ преузет са Википедије.

7. ЗАКЉУЧАК

О вукодлацима као митским створењима, говоре све културе. Митови, везани за сазвежђа, помажу нам где да тражимо наговештаје порекла овог митског створења. Иако је иконографски приказ сазвежђа Вука Кентаур који приноси прободену звер према олтару (сазвежђе Олтар/Ага), мит се односи на Ликаона, појаву ликантропије, потом фолклорног вукодлака, која све заједно има дубоку симболику и архетипско сећање на постојање другачијег положаја сазвежђа на небу од 4. до 2. миленијума., у оно време када је сазвежђе Вук било видљиво на северном небу. Сазвежђе Вук је данас сазвежђу јужног неба, али у основи мита носи причу о настанку вукодлака, фолклорног предања који се, у скоро неизмењеном облику, сачувао до данас.

Литература

- Арбитер, Петроније.: 1976, *Сатирикон*, Београд.
- Ashliman, D. L.: 1997, *Werewolf Legends from Germany*, University of Pittsburgh, Pittsburgh.
- Bartlett, R.: 2008, *Dogs and Dog-heads: The Inhabitants of the World*, in his *The Natural and Supernatural in the Middle Ages*, Cambridge, 71-110
- White, D.G.: 1991, *Myths of the Dog-Man*, Chicago.
- Ebertin & Hoffman.: 1971, *Fixed Stars and their Interpretation*, (prevod Irmgard Banks), Tempe, AZ: The American Federation of Astrologers.
- Lindow, John.: 2002, *Norse Mythology: A Guide to Gods, Heroes, Rituals, and Beliefs*, Oxford University Press.
- Марон, Публије Вергилије.: 2004, *Еклоге*, Београд.
- Ovidije. 1991: *Metamorfoze*, I, Београд, 196–239
- Pausanija.: 1994, *Opis Helade*, VIII, 2, 3, 6, Нови Сад

- Платон.: 2017, *Држава*, Београд.
- Sreјović, Dragoslav; Cermanović-Kuzmanović, Aleksandrina.: 1989, *Rečnik grčke i rimske mitologije*, Београд.
- Стругаревић, С.Светлана.: 2016, *Номенклатура и иконографија звезда и сазвежђа у арабљанској традицији и оријентализацији класичне хеленске астрономије*, *Interdisciplinary research in civilization studies*, Истанбул.
- Fiske, John.: 2001, *Popularna kultura*, (preveo s engleskog Zoran Paunović), Београд.
- Herodot.: 2000, *Povijest*, Загреб.

CONSTELLATION LUPUS- ICONOGRAPHIC REPRESENTATIONS FROM MYTHOLOGY TO FOLKLORE

The Wolf is a constellation of the Southern Hemisphere, so it can be seen by an observer who is located in this particular region of the planet. Its closest neighbors are the Compass, the Square, the Hydra, and the Scales. In the sky, the constellation Wolf is bordered by Centaurus and Scorpio. To find it in the sky, you need to focus on the constellations Centaurus and Libra. The constellation of the Wolf is easy to detect to the left of the first and south of the second. A good time to observe falls in May. It is clearly visible south of the 35th parallel.

The first mention of the constellation Wolf is found a long time ago. It has a rather ancient history and was familiar to the Phoenicians and Greeks, and the Sumerians referred to it as the "Beast of Death". The ancient Greek astronomer Ptolemy entered the constellation Wolf in the Almagest list under the name "beast." The stars of this constellation were once part of the Centaurus. The astronomer of ancient Greece Hipparch separated the constellation Wolf from Centaurus and named it the Beast (Therion). Although it was not considered a genuine work, until the work of Ptolemy was not translated into Latin. In it, the scientist finally identified the constellation Wolf. The stars of Centaurus in ancient mythical legends were depicted in the form of animals impaled on the centaur's spear.

Myths and legends tell of constellations and help us interpret the meaning of their names. In the mythology associated with the constellation of the Wolf, it is mentioned that the people of the copper age did not plant cattle, did not cultivate the land and did not grow trees. Residents only destroyed each other in wars, mired in blood and crimes. They did not honor and respect the gods. For this, thunderer Zeus disliked people and decided to punish them. First of all, his rage fell on the Arcadian ruler Lycaon, who ruled in Likasur. Zeus, under the guise of an ordinary mortal, descended into the realm of Likasura. Before that, he sent a sign to the townspeople, and everyone met the thunderer, paying proper honors. The only one who did not kneel before Zeus was Lycaon. The pride of the king eclipsed his mind, and then he decided to check whether Zeus is a god. The ruler hacked one of his slaves, roasted one of the body parts, and cooked another one and presented it to Zeus. Lycaon assumed that if the newcomer is a god, he must know that the food was made from human meat and would not eat it. Zeus was terribly angry. Lightning flashed in the hands of the thunderer and the lord's palace was turned into a pile of ashes. Lycaon himself turned Zeus into a wolf and left him in the sky in the form of a constellation.

All cultures speak of werewolves as mythical creatures. Myths, related to the constellations, help us where to look for hints of the origin of this mythical creature. Although the iconographic depiction of the constellation Wolf the Centaur brings the pierced beast to the altar (the constellation Altar / Ara), the myth refers to Lycaon, the appearance of lycanthropy, then the folk werewolf, which all together has a deep symbolism and archetypal memory of the existence of a different position of constellations for 4th to 2th millennium, at the time when the constellation Wolf was visible in the northern sky. Today, the constellation *Lupus* is the constellation of the southern sky, but at the core of the myth is the story of the origin of the werewolf, a folklore tradition that, in an almost unchanged form, has been preserved to this day.

Key words: constellation Wolf, myth of Lycaon, lycanthropy, werewolf, folklore, star Tuban